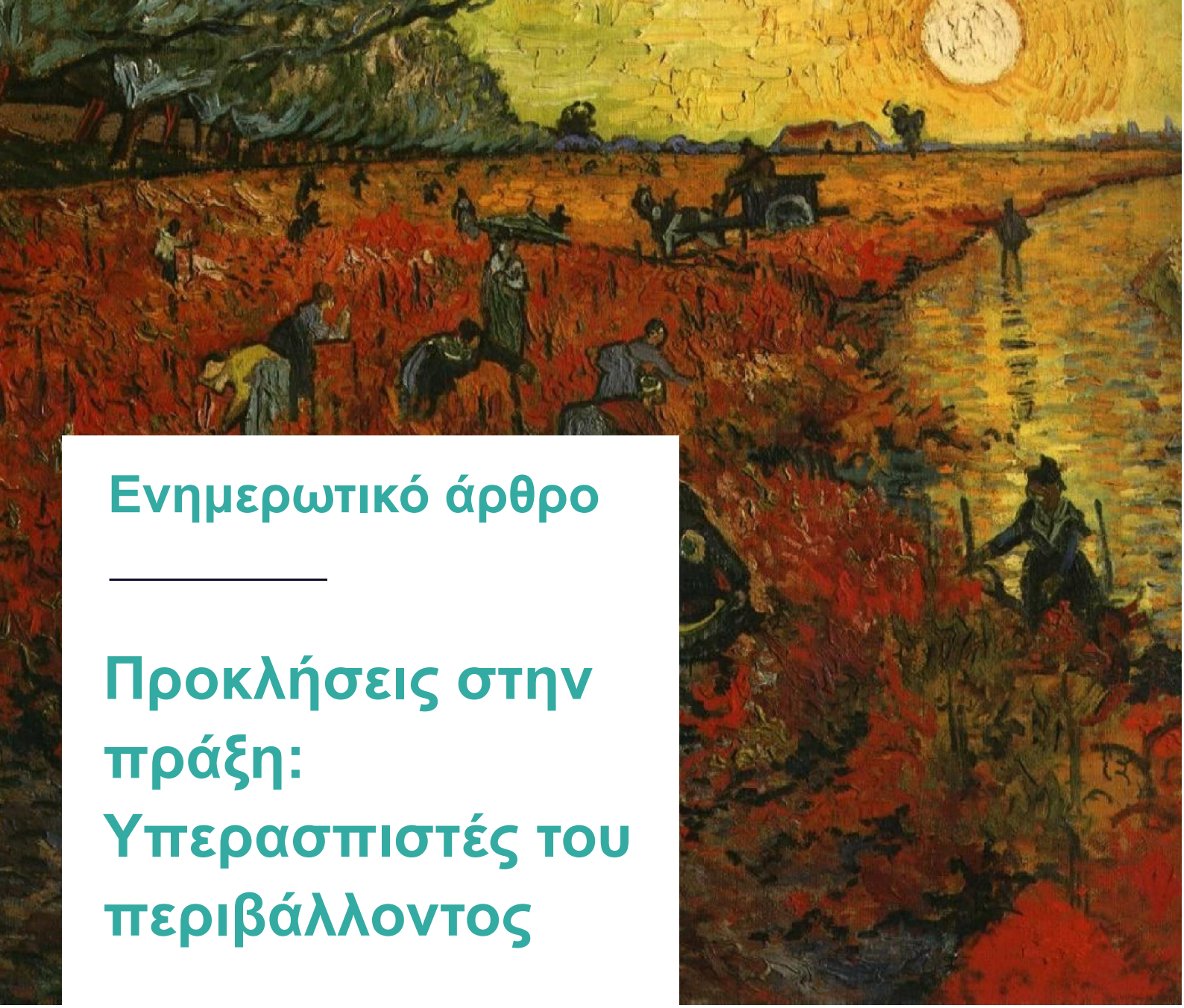

Ενημερωτικό άρθρο

Προκλήσεις στην πράξη: Υπερασπιστές του περιβάλλοντος

06-07 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2023

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

HUMAN RIGHTS AND THE ENVIRONMENT
IN THE EU // TOWARDS AN INCLUSIVE DEBATE

5

Δικαιώματα του ανθρώπου και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο.

Προκλήσεις στην πράξη: Υπερασπιστές του περιβάλλοντος – Ενημερωτικό άρθρο 5

Η τελευταία συνάντηση για το έργο "Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον" αποτέλεσε μια ευκαιρία να γίνει ένας απολογισμός και να δοθεί έμφαση στις προκλήσεις σε πρακτικό, καθημερινό και τοπικό επίπεδο. Η διήμερη εκδήλωση πραγματοποιήθηκε σε υβριδική μορφή, προσελκύοντας πολλούς συμμετέχοντες δια ζώσης και διάφορους εκπροσώπους κοινωνικών ομάδων που συμμετέχουν σε αγώνες για το περιβάλλον σε τοπικό επίπεδο.

Την πρώτη ημέρα της συνάντησης, ο Αστέριος Τσιουμάνης, από το Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών και Κοινωνικών Σπουδών (TIESS), έκανε μια επισκόπηση του ερευνητικού έργου. Παρουσίασε τις θεματικές οντότητες, μεταξύ άλλων πάνω στη διασύνδεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κλιματικής αλλαγής και της βιοποικιλότητας. Παρείχε μια σύντομη παρουσίαση των συντελεστών και των ερευνητικών τους συνεισφορών και άνοιξε την καταληκτική συνάντηση του ερευνητικού έργου.

Εικόνα 1. Η αφίσα της διήμερης συνάντησης

Η προβολή του ντοκιμαντέρ "Golden Forest" για τον Γιώργο Καλύβα, σε σκηνοθεσία Στρατή Βιγιατζή (The caravan project), σηματοδότησε την έναρξη της συζήτησης σχετικά με την αμφιλεγόμενη ανασκαφή του κοιτάσματος χρυσού-χαλκού-πορφυρίου στις Σκουριές, που βρίσκεται εντός της χερσονήσου της Χαλκιδικής.

Το Ενημερωτικό Άρθρο έγραψε ο Αστέριος Τσιουμάνης (Ph.D.), ο οποίος είναι και ο υπεύθυνος της έκδοσης. Σχεδίαση, διορθώσεις έκανε ο Βαγγέλης Περράκης (MPhil). Το Ενημερωτικό Άρθρο δημοσιεύεται από το Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών και Κοινωνικών Μελετών (TIESS), στα πλαίσια του προγράμματος «Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» το οποίο χρηματοδοτείται από το Jean Monnet, Erasmus+. Το περιεχόμενο του ενημερωτικού άρθρου είναι αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα. Αποσπάσματα από το Ενημερωτικό Άρθρο μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μη εμπορικές δημοσιεύσεις με κατάλληλη ακαδημαϊκή αναφορά. Για πληροφορίες σχετικά με το Ενημερωτικό Άρθρο, συμπεριλαμβανομένων αιτημάτων παροχής υπηρεσιών καταγραφής και παρουσίασης δημόσιων εκδηλώσεων, επικοινωνήστε με το TIESS: <info@dipke.org>. Η φωτογραφία στο εξώφυλλο είναι από τον πίνακα του Vincent Van Gohg, Ο κόκκινος αμπελώνας, 1888.

Εικόνα 2. Ο Γ. Βελεγράκης απευθύνει την ομιλία του. Θεσσαλονίκη, 6.10.23.

Ο Γιώργος Βελεγράκης, από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, ανέλυσε τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις και επιπτώσεις της εξόρυξης στη βορειοανατολική Χαλκιδική. Περιέγραψε τη μακρά μεταλλευτική ιστορία της Χαλκιδικής, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων ασυνεχειών της, και συζήτησε τις αλλαγές στην ιδιοκτησία των μεταλλείων της Χαλκιδικής τον 21ο αιώνα. Ασχολήθηκε με την κινητοποίηση των τοπικών περιβαλλοντικών ακτιβιστών ενάντια στο έργο, συζητώντας τον αποκλεισμό τους από την πρόσβαση σε συλλογικά αγαθά και πόρους (π.χ. τα περιβαλλοντικά κοινά) και την άνιση κατανομή του περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους που επισπεύδεται από την εντατική εξόρυξη πόρων και την οικειοποίηση της γης. Τόνισε την ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι φωνές των εργαζομένων, οι οποίοι εξαρτώνται αποκλειστικά από δραστηριότητες και εταιρείες που - στο όνομα της ανάπτυξης μερικές φορές - οδηγούν σε εκτεταμένη συσσώρευση και σπατάλη πόρων και στη δημιουργία υψηλού περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους. Συμπλήρωσε ότι το κύριο πολιτικό πρόβλημα είναι να εντοπιστούν, να αντιμετωπιστούν και να ξεπεραστούν οι διάφορες μορφές αλλοτρίωσης, υποστηρίζοντας την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή στην πολιτική διαδικασία όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις για την καλύτερη οδό προς την ευημερία και την τοπική ανάπτυξη.

Εικόνα 3. Η Α. Καρίνα κατά τη διάρκεια της ομιλίας της. TIESS. 6.10.23

Η Αλεξάνδρα Καρίνα, εκπροσωπώντας την Επιτροπή Μεγάλης Παναγίας, μίλησε για τον "αγώνα για γη και ελευθερία" από τους κατοίκους της περιοχής. Προσέφερε έναν απολογισμό της εμπειρίας της τοπικής κοινότητας από τις εξορυκτικές δραστηριότητες στις Σκουριές τόσο από την άποψη της αλλαγής του τοπίου όσο και από την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Υπενθύμισε στους συμμετέχοντες τις δραστηριότητες των τοπικών κοινοτήτων, τόσο τις διαμαρτυρίες όσο και τις οργανωμένες ετήσιες δράσεις, προσφέροντας πλούσιο φωτογραφικό και βιντεοσκοπημένο υλικό.

Η Σταυρούλα Πουλημένη, Alterthess, συζήτησε την εμπλοκή του Alterthess, ενός ανεξάρτητου συνεργατικού δημοσιογραφικού site που λειτουργεί στη Θεσσαλονίκη από το 2010 ως εναλλακτική πηγή ενημέρωσης, με το περιβαλλοντικό κίνημα στις Σκουριές. Η παρουσίασή της επικεντρώθηκε στις SLAPPs, γνωστές και ως Strategic Lawsuits Against Public Participation («Στρατηγικές Αγωγές κατά της συμμετοχής του κοινού»), και στον αντίκτυπό τους στα περιβαλλοντικά κινήματα. Περιέγραψε πώς ανεξάρτητοι δημοσιογράφοι παρακολουθούν τον τοπικό αγώνα κατά της εξόρυξης χρυσού, αποκτώντας ολοκληρωμένη κατανόηση του θέματος. Η Πουλημένη περιέγραψε την υπόθεση SLAPP κατά του Alterthess, η οποία συνδέεται με τη δημοσίευση προσωπικών δεδομένων. Συμπλήρωσε ότι, με το περιβάλλον να απειλείται, πρέπει να λάβουμε μέτρα για να διασφαλίσουμε ότι οι SLAPPs δεν χρησιμοποιούνται ως εργαλείο εκφοβισμού και δίωξης ατόμων και ομάδων που απλώς ασκούν το δικαίωμά τους στην ελευθερία του λόγου και στην ειρηνική διαμαρτυρία.

Εικόνα 4. Η Σ. Πουλημένη κατά τη διάρκεια της ομιλίας της. TIESS. 6.10.23.

Ο Μάρκος Βαξεβανόπουλος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, συζήτησε την υπόθεση της καύσης σκουπιδιών στο Βόλο. Περιέγραψε το ιστορικό της χάραξης πολιτικών γύρω από την καύση σκουπιδιών στην Ελλάδα και τα σχετικά προβλήματα. Συζήτησε την ανεπάρκεια των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των σχετικών προτύπων, που μεταξύ άλλων οδήγησαν στο σημερινό πρόβλημα στην πόλη του Βόλου. Ο Βαξεβανόπουλος ασχολήθηκε με τα «απορριπτόμενα παραγόμενα καύσιμα» (refused derived fuels) και τα «στερεά ανακτηθέντα καύσιμα» (solid recovered fuels), εστιάζοντας στην καύση σκουπιδιών κατά την τελευταία δεκαετία. Συζήτησε τις δράσεις της τοπικής κοινωνίας ενάντια στη ρυπογόνο πρακτική και επικεντρώθηκε περαιτέρω στην καταστολή από την αστυνομία, την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης και τα προβλήματα υγείας, συμπεριλαμβανομένων αυτών που σχετίζονται με το εργασιακό περιβάλλον

Ο Στάθης Ντούρος, εκπροσωπώντας τον Συντονισμό Συλλόγων Βόλου κατά της καύσης σκουπιδιών, συνέχισε τη συζήτηση, εστιάζοντας στις κοινωνικοπολιτικές πτυχές των αγώνων της τοπικής κοινωνίας. Ασχολήθηκε με ευρύτερες κοινωνικές ανησυχίες, όπως αυτές που σχετίζονται με την ενέργεια και τα εργασιακά και επικέντρωσε στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Σημείωσε ότι τα περιβαλλοντικά

Εικόνα 5. Ο. Σ. Ντούρος απηύθυνε την ομιλία του μέσω zoom. TIESS. 7.10.23.

ζητήματα στο Βόλο ποικίλουν, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων νερού και έχουν βαθιές κοινωνικές συνέπειες. Περιέγραψε τις κύριες τάσεις στον αγώνα των κατοίκων της περιοχής κατά της καύσης σκουπιδιών. Κάποιες με στενή περιβαλλοντική εστίαση, με στόχο τη δημιουργία ενός περιεκτικού κοινωνικού μετώπου, που θα περιλαμβάνει τις κυρίαρχες απόψεις, άλλες με έμφαση στις νομικές ενέργειες για περιβαλλοντικούς σκοπούς. Στη συνέχεια, περιέγραψε τον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές ανησυχίες αλληλεπιδρούν με τα περιβαλλοντικά προβλήματα, καθώς και τη μελλοντική πορεία προς τη συμμετοχική λήψη αποφάσεων.

Ο Γιάννης Μάγγος συζήτησε την τραγική υπόθεση του Βασίλειου Μάγγου, εστιάζοντας στην αστυνομική καταστολή και τον περιβαλλοντικό ακτιβισμό. Ο Βασίλειος Μάγγος ξυλοκοπήθηκε δολοφονικά από αστυνομικούς στις 14 Ιουνίου 2020 μπροστά από το δικαστικό μέγαρο στο Βόλο, με αποτέλεσμα να πεθάνει λίγες εβδομάδες αργότερα. Ο Γιάννης Μάγγος, πατέρας του Βασίλειου, έκανε μια επισκόπηση της υπόθεσης και της δικαστικής διαδικασίας που προέκυψε. Σε μια συγκινητική ομιλία, κατέληξε αναφέροντας μερικά από τα τελευταία δημόσια λόγια του Βασιλείου: "Γνωρίζω ότι η επίθεση εναντίον μου ήταν σκόπιμη. Ξέρω ότι δεν τους νοιάζει να χτυπήσουν μπροστά στον κόσμο και να επιδείξουν τη δύναμή τους... Οι ιδέες μας, όσους κι αν σκοτώσουν, δεν θα πεθάνουν ποτέ, θα ζουν πάντα στο μυαλό των ελεύθερων ανθρώπων. Ήμασταν, είμαστε και θα είμαστε πάντα εδώ, ενάντια σε όλα αυτά που μας πνίγουν και μας εμποδίζουν να αναπνεύσουμε, ενάντια στην αδικία, για την ελευθερία όλων μας, σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Και ας μη νικήσουμε ποτέ... Θα πολεμάμε πάντα!!!"

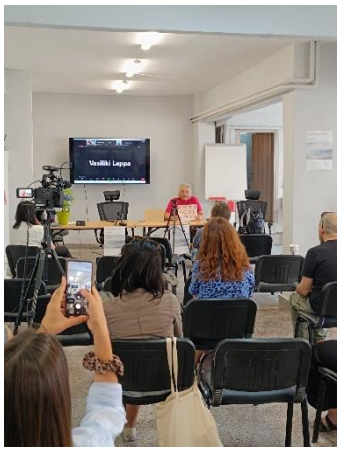

Εικόνα 6. Ο. Γ. Μάγγος κατά τη διάρκεια της ομιλίας του. TIESS. Θεσσαλονίκη. 7.10.23.

Μετά από ένα διάλειμμα, η συζήτηση στράφηκε στην περιοχή των Αγράφων, μια ορεινή περιοχή στην ηπειρωτική Ελλάδα. Η Σοφία Ζυγογιάννη, Πρωτοβουλία Αθήνας για την προστασία των Αγράφων, Επιτροπή Αγώνα Αγραφιωτών, συζήτησε τις προσπάθειες για την προστασία των Αγράφων τα τελευταία έξι χρόνια. Ζήτησε να αυξηθεί η συμμετοχή του κοινού στους περιβαλλοντικούς αγώνες, υπογραμμίζοντας ότι «πρέπει να ασχοληθούμε ουσιαστικά με τους τόπους που ζούμε, τους τόπους καταγωγής μας και τους τόπους που αγαπάμε, να μάθουμε τί απειλείται και να

Εικόνα 7. Η Σ. Ζυγογιάννη απευθύνει την ομιλία της. TIESS. Θεσσαλονίκη. 7.10.23

εμπλακούμε σε τοπικές ομάδες και συλλογικότητες. Δεν μπορούμε πλέον να αφήνουμε το βάρος του αγώνα στις πλάτες άλλων ανθρώπων». Παρείχε μια επισκόπηση των δραστηριοτήτων για την προστασία των Αγράφων, εφιστώντας την προσοχή στις αυξημένες προκλήσεις που σχετίζονται με την ενεργειακή μετάβαση.

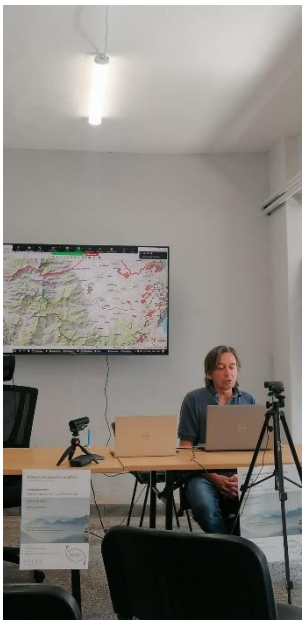

Εικόνα 8. Ο Ν. Γιαννάκης κατά τη διάρκεια της ομιλίας του. ΤΙΕSS. Θεσσαλονίκη. 7.10.23

Ο Νίκος Γιαννάκης, βιολόγος, επικεντρώθηκε στις περιβαλλοντικές προκλήσεις και κινήματα στη Δυτική Μακεδονία. Ασχολήθηκε με τις εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων, επισημαίνοντας ότι, παρά τον τεράστιο όγκο τους, χαρακτηρίζονται γενικά από υψηλό βαθμό υποκειμενικότητας υπέρ των έργων και από χαμηλή ποιότητα. Υπογράμμισε την αρχή της προφύλαξης, τονίζοντας ότι "εάν παραμένει αμφιβολία ότι είναι δυνατόν να τεθεί σε κίνδυνο η οικολογική ακεραιότητα μιας περιοχής και να εμποδιστεί η επίτευξη των "στόχων διατήρησης" που έχουν τεθεί, τότε είναι απαραίτητο να αρνηθεί η περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός έργου. Πράγματι, η έλλειψη επαρκών στοιχείων δεν μπορεί να δικαιολογήσει την έγκριση ενός σχεδίου ή έργου, εάν υπάρχουν αμφιβολίες ως προς τις επιπτώσεις του". Επιπλέον, εστίασε στον χωροταξικό σχεδιασμό για συστήματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη Δυτική Μακεδονία, στην Ελλάδα, καταλήγοντας ότι "υπάρχουν λύσεις για την πολυπόθητη και αναγκαία απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, αλλά δεν μπορούμε να χρησιμοποιούμε πρακτικές που συνεχίζουν να υποβαθμίζουν τα οικοσυστήματα στα οποία ζούμε".

Σε μια μακρά συζήτηση που ακολούθησε, οι συμμετέχοντες αντάλλαξαν απόψεις για όλα τα θέματα που παρουσιάστηκαν, εστιάζοντας, μεταξύ άλλων: στον συντονισμό μεταξύ των τοπικών δράσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, σε τρέχουσες νομικές υποθέσεις για περιβαλλοντικά θέματα, στην αστυνομική βία κατά των τοπικών περιβαλλοντικών κινημάτων και στους δεσμούς μεταξύ περιβαλλοντικών και κοινωνικών ανησυχιών.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union